

Το νόημα της Τέχνης, Μ. Κουντουράς

Στο παρακάτω κείμενο ο μεγάλος παιδαγωγός [Μίλτος Κουντουράς](#) αναλύει τις απόψεις του για τη σημασία της διδασκαλίας των τεχνών στην εκπαίδευση. Ο Κουντουράς έδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα στις τέχνες ως Διευθυντής του Διδασκαλείου Θηλέων Θεσσαλονίκης (1927-30).

Μίλτος Κουντουράς

Το νόημα της Τέχνης

Λίγα λόγια μονάχα συνοπτικά θα μπορούσαν να ειπωθούν, για τον τρόπο τουλάχιστον που ζούσαμε το νόημα της Τέχνης στο Σχολειό μας εμείς. Και πρώτα πρώτα πρέπει να τονιστεί ότι δεν είναι τίποτε άλλο στη ζωή που ν' ανεβάξει τον άνθρωπο πάνω από τον εαυτό του όσο η δημιουργία της Τέχνης. Ο άνθρωπος περικλείνει όλη την ανθρωπότητα μέσα του και εγγίζει τον υπεράνθρωπο μόνο με τα δημιουργήματα της Τέχνης. Όλη η ανθρώπινη παραγωγή, μόνο διανοητική ή μόνο συναισθηματική, είναι μονομερής, και τα δημιουργήματά της, όσο μεγάλα κι αν είναι, είναι ακρότητες που οδηγούν την ανθρωπότητα σε ανισορροπία της ζωής και σ' εκφυλισμό. Η πραγματική όμως Τέχνη είναι φυσιολογική και αβίαστη και αρμονική ισορρόπηση όλων των ψυχικών (διανοητικών, συναισθηματικών, ηθικών υποσυνείδητων κ.τ.λ.) και σωματικών δυνάμεων σ' ένα έργο με μορφή συνοπτική, που συνάμα περικλεί την απεραντοσύνη. Γιατί η Τέχνη δεν περιέχει την ακρότητα και τη μονομέρεια, παρά είναι μεσότητα («μέτρον») δυνάμεων μιας στιγμής της ανθρώπινης προαγωγής και ανάτασης [...]

Είναι η αβίαστη και φυσιολογική τάση προς αυτοπραγμάτωση του Εγώ του ανθρώπου, οι Ιδέες του Πλάτωνα, ή η Εντελέχεια του Αριστοτέλη. Αυτό περίπου εννοούσαμε όταν λέγαμε «Το νόημα της Τέχνης», και με το νόημα αυτό προσπαθούσαμε να διαποτίσουμε όλη τη ζωή, πνευματική, ηθική, κοινωνική, σωματική, του Σχολείου μας.

Τέχνη όμως για μας δεν ήταν απλώς μάθηση και δεξιότητα, όπως μάθηση δεν ήταν απλώς απομνημόνευση και απόχτηση ενός ποσού γνώσεων, καθώς επίσης ηθική δεν ήταν άσκηση της βούλησης για την επιτέλεση καλών πράξεων, καταπώς ήθελε η παλιά παιδαγωγική. Τέχνη δεν ήταν απλώς επιτυχία από μέρος του παιδιού εκτέλεσης, πάνω σε γνωστούς τύπους, όσο τέλειοι κι αναγνωρισμένοι κι αν ήσαν, μορφών ή τόνων ή λογοτεχνημάτων που να προκαλούν ευάρεστα σχόλια των θεατών και των επισκεπτών του Σχολείου μας. Κι ακόμα Τέχνη δεν ήταν επιπόλαιη κι αποθαυμαστική, ή έστω και βαθύτερη μονάχα απόλαυση έργων Τέχνης, οσοδήποτε μεγάλα κι οσοδήποτε ελκυστικά κι αν ήσαν αυτά. Γιατί η αντίληψη αυτή της Τέχνης, σχετικά με την αγωγή του νέου σχολείου, περιέχει πολύ λίγο από το μορφωτικό στοιχείο, συγκρινόμενο μ' εκείνο που εγώ επιζητούσα. Είναι στείρα και δρα παθητικά η τέχνη αυτή πάνω στο παιδί, γιατί ή είναι απονεκρωτική των δυνάμεων της ψυχής

του παιδιού, μίμηση προτύπων μεγάλων που περιέχουν μέσα τους καταπιεστική αυθεντία, ή παθητικό νερούλιασμα και τεμπέλιασμα της ψυχής, που παραδίνεται αδρανής σ ένα είδος θρησκευτικής καταληψίας.

Αλλά την Τέχνη την θέλαμε, όπως και την εργασία και όλη τη ζωή, έκφραση της ζωής του παιδιού και ξετύλιγμα των ψυχικών και σωματικών του δυνάμεων προς μια μορφή, που σ' εξωτερικές εικόνες θα επρόβαλλε γραφικά τη δικιά του, την ατομική του ψυχή, διαρκώς τελειοποιούμενη. Κι εδώ πια το νόημα της Τέχνης εκάλυπτε το νόημα της Μόρφωσης.

Μίλτος Κουντουράς,
Κλείστε τα σχολειά, επιμέλεια Αλέξη Δημαρά

Ασκήσεις

1. Ο Αλέξης Δημαράς επισημαίνει τη γλωσσοπλαστική-μεταφορική τάση στον λόγο του Κουντουρά, τη λογοτεχνική του φλέβα αλλά και ένα πάθος που θα αποτελέσει κύριο χαρακτηριστικό της στάσης και της δράσης του. Εντοπίζετε τέτοια στοιχεία στο συγκεκριμένο κείμενο; Πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος του κειμένου; Βλέπε και [Γλωσσικές ασκήσεις, Α΄ Από τις σημασίες των λέξεων, 7. Ύφος - Επίπεδα λόγου σ. 73 κ.ε.](#)
2. Προσπαθήστε να απαριθμήσετε τα επιχειρήματα του Κουντουρά υπέρ της Τέχνης και να τα αποδώσετε με δικά σας λόγια, επιλέγοντας αντί της μεταφορικής γλώσσας την κυριολεκτική.
3. Πώς αντιλαμβάνεστε την άποψη του Κουντουρά ότι ο άνθρωπος περικλείνει όλη την ανθρωπότητα μέσα του μόνο με τα δημιουργήματα της Τέχνης; Συμφωνείτε ή διαφωνείτε; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.
4. Ο Κουντουράς προσπάθησε να εφαρμόσει τις καινοτόμες ιδέες του Εκπαιδευτικού Δημοτικισμού και της Νέας Αγωγής στο Διδασκαλείο Θηλέων Θεσσαλονίκης. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο κινούνται και οι απόψεις του για τη διδασκαλία των τεχνών στο νέο σχολείο που οραματίστηκε. Προσπαθήστε να συνοψίσετε τις απόψεις αυτές, επισημαίνοντας: α) αυτά που θεωρούσε λιγότερο σημαντικά, β) αυτά που θεωρούσε πολύ σημαντικά για το νέο σχολείο και γ) αυτά που αφορούσαν την παλιά παιδαγωγική και ήθελε να τα αποφύγει.
5. Να γράψετε ένα κείμενο με τη μορφή απαντητικής επιστολής προς τον Μίλτο Κουντουρά. Σκόπιμο θα ήταν να συγκεντρώσετε προηγουμένως πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του.
6. *Εκφυλισμός, απεραντοσύνη, μονομέρεια, δεξιοτεχνία*: Να συνδυάσετε τα αφηρημένα ουσιαστικά με μια γενική προσδιοριστική, π.χ. «μονομέρεια της σκέψης», και να χρησιμοποιήσετε τα ονοματικά σύνολα που θα προκύψουν σε φράσεις.
7. Οργάνωση project: *Εκπαιδευτικός Δημοτικισμός*: Να εργαστείτε σε ομάδες, για να ερευνήσετε το μεταρρυθμιστικό κίνημα του Εκπαιδευτικού Δημοτικισμού. Μπορεί κάθε ομάδα να αναλάβει να παρουσιάσει, με το κατάλληλο υποστηρικτικό λογισμικό, τη ζωή και το έργο ενός από τους μεγάλους παιδαγωγούς που έδρασαν μέσα σε αυτό το πλαίσιο, όπως του Αλέξανδρου Δελμούζου, του Δημήτρη Γληνού, του Μανώλη Τριανταφυλλίδη, του Θεόδωρου Κάστανου, του Μιχάλη Παπαμαύρου, της Ρόζας Ιμβριώτη κ.ά.

 ΥΦΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

 ΚΥΡΙΟΛΕΚΤΙΚΗ-ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

 PROJECT

 ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ